

dr. Aleš BIZJAK*

Janez DODIČ**

MOČNO PREOBLIKOVANA VODNA TELESA: DOLOČITVENI TEST 2005–2009

1. POVZETEK

Na vodnih telesih, ki smo jih hidromorfološko spremenili, da bi zagotovili delovanje in vzdrževanje izbranih posebnih rab, bomo morali do leta 2015, najkasneje pa do leta 2027 po potrebi tudi s primernimi programi ukrepov za izboljšanje stanja bioloških kakovostnih elementov zagotoviti, da bodo dosegla alternativen okoljski cilj Vodne direktive, dober ekološki potencial. Z določitvenim testom MPVT bomo za taka vodna telesa morali argumentirati tudi nadaljnjo nujnost obstoječih sprememb hidromorfoloških elementov: določiti primerne obnovitvene ukrepe in njihove potencialne neugodne vplive na posebne rabe ali širše okolje, v nadaljevanju pa tudi presoditi, ali ne obstajajo drugi načini, ki so tehnično izvedljiva, okoljsko boljša in ekonomsko sprejemljiva opcija za izpolnjevanje koristnih ciljev posebnih rab. Določitveni test bo moral biti izveden do osnutka prvega načrta upravljanja z vodami na vodnih območjih leta 2008 na način, ki bo omogočal aktivno sodelovanje in vključevanje nosilcev rabe in širše civilne iniciative.

2. UVOD

Močno preoblikovana (MPVT) in umetna (UVT) so vodna telesa, na katerih bomo morali s primernimi ukrepi zagotoviti, da bodo do leta 2015 dosegla dober ekološki potencial (DEP). DEP je alternativen okoljski cilj dobremu ekološkemu stanju (DES), ki ga bodo sicer morala doseči vsa ostala, antropogeno nespremenjena naravna vodna telesa, saj kot posledico fizične spremenjenosti vodnega telesa kot robnega pogoja za obratovanje in vzdrževanje posebne rabe dovoljuje določeno stopnjo vplivov na biološke kakovostne elemente.

Namen določanja MPVT je torej omogočiti posebne dejavnosti in rabe, ki imajo velik socialni, družbeni in ekonomski pomen v državi članici (vodooskrba, proizvodnja električne energije, namakanje, plovba, pristaniške zmogljivosti, rekreacija, urejanje voda, poplavna varnost, izsuševanje, druge enako pomembne dejavnosti trajnostnega razvoja), hkrati pa zagotoviti izvajanje omilitvenih ukrepov za izboljšanje kakovosti vode. Da vodno telo lahko določimo kot MPVT, pa mora:

- biti fizično spremenjeno zaradi človekove dejavnosti;
- imeti znatno spremenjene morfološke in hidrološke značilnosti glede na njihovo stanje pred antropogenimi spremembami;
- biti določeno po določilih člena 4 (3) in Annexa II Vodne direktive (The European Parliament and the Council, 2000).

Država članica lahko na osnovi novih podatkov in znanj kot okoljski cilj 2015 za določenega kandidata MPVT (kMPVT) iz prve določitve VTPV določi DES. Določitveni test MPVT je torej opcijski. Rok za doseganje okoljskih ciljev (2015) pa se lahko podaljša za namene postopnega doseganja ciljev za vodna telesa, a le pod pogojem, da se stanje prizadetega vodnega telesa nič več ne slabša in če so izponjeni posebni pogoji ki jih določa Vodna direktiva (zahtevnost tehnične izvedljivosti, cena in naravne razmere) (The European Parliament and the Council, 2000).

Omeniti je tudi potrebno, da si države članice pri posameznih vodnih telesih lahko prizadevajo doseči manj stroge okoljske cilje od predpisanih (torej manj kot DES ali DEP), a le če so ta telesa zaradi človekovega delovanja tako prizadeta ali je njihovo naravno stanje tako, da bi bilo doseči te cilje

*dr. Aleš BIZJAK, univ. dipl. inž. kraj. arh., Inštitut za vode Republike Slovenije, Hajdrihova 28 c, 1000 Ljubljana;

**Janez Dodič, univ. dipl. ekon., Inštitut za vode Republike Slovenije, Hajdrihova 28 c, 1000 Ljubljana;

neizvedljivo ali nesorazmerno drago, in če so izpolnjeni tudi posebni pogoji, ki jih določa Vodna direktiva (The European Parliament and the Council, 2000).

3. KRATICE IN DEFINICIJE

DES (dobro ekološko stanje) je okoljski cilj Vodne direktive za vsa vodna telesa do leta 2015 oziroma 2021 ali najkasneje do 2027

DEP (dober ekološki potencial) je okoljski cilj in stanje UVT ali MPVT, ki je glede na biološke, hidromorfološke, fizikalno-kemijske in druge lastnosti vsaj dobro, skladno s predpisom (CIS, 2002; Uradni list RS, 2002)

drugi načini so druge politike in programi, ki jih država lahko uvede za doseganje koristnih ciljev, če se izkaže, da so tehnično izvedljivi in so okoljsko in ekonomsko boljša opcija od fizične spremenjenosti vodnega telesa, potrebne za doseganje koristnih ciljev

EP (ekološki potencial) je stanje UVT ali MPVT (dober, zmeren, slabši, slab), določeno na podlagi bioloških elementov kakovosti glede na tip UVT ali MPVT (reka, jezero, somornica, obalno morje) (Uradni list RS, 2003)

ES (ekološko stanje) je izraz kakovosti zgradbe in delovanja vodnih ekosistemov, povezanih s površinskimi vodami, ki ga določa stanje bioloških in podpornih hidromorfoloških in fizikalno-kemijskih kakovostnih elementov (zelo dobro, dobro, zmerno, slabše, slabo);

koristni cilji so družbeni cilji, potrebni za socialni in ekonomski razvoj ali za zagotovitev varnosti bivanja (npr. zagotovitev električne energije, zagotavljanje poplavne varnosti, zagotovitev pitne vode in vode za namakanje, zagotovitev plovnosti itd.).

MEP (maksimalni ekološki potencial) je najboljši možen ekološki potencial UVT ali MPVT, potem ko so izvedeni vsi omilitveni ukrepi (Uradni list RS, 2003); določa referenčne razmere za UVT in MPVT (CIS, 2002)

MPVT (močno preoblikovano vodno telo) je telo površinske vode, ki ima zaradi fizičnih sprememb, povzročenih s človekovo dejavnostjo, znatno spremenjene lastnosti (Uradni list RS, 2002) in zaradi teh sprememb ne more doseči DES

omilitveni ukrepi so ukrepi, ki jih je potrebo izvajati na MPVT in UVT, da bi zagotovili doseganje okoljskega cilja DEP

posebna raba je raba (npr. proizvodnja električne energije, zagotavljanje poplavne varnosti, vodooskrba, urbanizacija, pristaniška infrastruktura in zmogljivosti itd.), zaradi katere so hidromorfološke spremembe vodnega telesa tehnično in / ali tehnološko nujne in zato ne morejo biti predmet hidromorfološke obnove vodnega telesa

stanje površinske vode je opredelitev stanja vodnega telesa površinske vode, ki ga določa slabše izmed njegovega ekološkega in kemijskega stanja

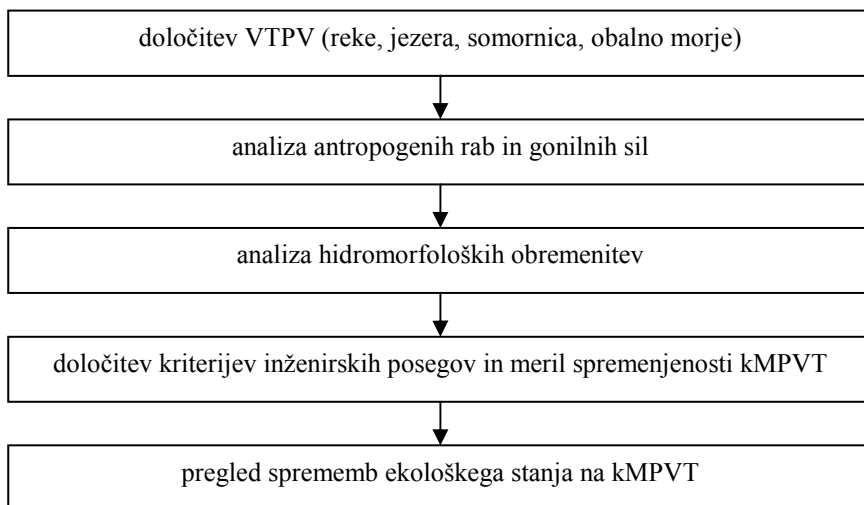
UVT (umetno vodno telo) je vodno telo površinske vode, ki ga je ustvaril človek na lokaciji, kjer pred posegom vode ni bilo oziroma ni bilo ustvarjeno s fizično spremembo, premikom ali preusmeritvijo obstoječe površinske vode (CIS, 2002)

4. DOLOČITEV KMPVT 2004

Na Inštitutu za vode Republike Slovenije smo v letu 2005 zaključili nekatere študijske naloge, izhajajoče iz obveznosti implementacije določil Vodne direktive EU, med drugim tudi strokovni del postopka prve določitve vodnih teles površinskih voda (VTPV) (vodotokov, jezer, somornice in obalnega morja) (Ur. l. RS, 63 / 2005). Prva določitev VTPV opredeljuje 146 VTPV na vodotokih, 3 VTPV na jezerih in 6 VTPV na obalnem morju, skupno 155 VTPV.

Glede na fizičnih (hidromorfoloških) sprememb VTPV slovenske hidrografske mreže smo na osnovi določenih meril in kriterijev z analizo tveganja določili tista VTPV, za katere obsataja tveganje, da zaradi fizičnih sprememb do leta 2015 ne bodo dosegla okoljskega cilja DES (IzVRS, 2004 e). Iz skupine VTPV s hidromorfološkim tveganjem smo nato glede na posebne rabe (proizvodnja električne energije, zagotavljanje poplavne varnosti, vodooskrba, urbanizacija, pristaniška infrastruktura in zmogljivosti), ki so razlog fizičnih sprememb, določili kMPVT (IzVRS, 2004 d). Delovni postopek določitve kMPVT iz VTPV je prikazan na shemi 1.

Shema 1: Postopek določitve kMPVT v prvi določitvi VTPV (IzVRS, 2004 a)

Izmed 155 VTPV smo tako 129 VTPV (83,2 %) uvrstili med naravna vodna telesa, 4 VTPV (2,6 %) med umetna vodna telesa (UVT) in 22 VTPV (14,2 %) med kandidate za močno preoblikovana vodna telesa (kMPVT) (IzVRS, 2004 a; Uradni list RS, 2005). V preglednici 1 so naštetja UVT v prvi določitvi VTPV, v preglednici 2 pa kMPVT v prvi določitvi VTPV v Sloveniji. Karta 1 prikazuje UVT in kMPVT v prvi določitvi VTPV v Sloveniji.

V prvi določitvi smo izmed 22 kMPVT kot razloge identificirali 11 (50 %) primerov rabe vode za potrebe pridobivanja električne energije, 2 (9 %) primera zagotavljanja poplavne varnosti urbanih območij, 8 (36 %) primerov zadrževanja visokovodnega vala in vododoskrbe ter 1 (4,5 %) primer pristaniške infrastrukture (IzVRS, 2004 a; Uradni list RS, 2005). Deleži kategorij vodnih teles površinskih voda (VT, UVT in kMPVT) v prvi določitvi VTPV v Sloveniji so prikazani na grafu 1, na grafu 2 pa so prikazani deleži rab, katerih posledica je fizična preoblikovanost vodnih teles.

Ključna vprašanja, na katera smo morali odgovoriti med procesom prve določitve MPVT oziroma določitve kMPVT, so:

- ali so na vodnem telesu zaznavne hidromorfološke spremembe?
- katere so in kakšne značilnosti imajo pomebne hidromorfološke spremembe?
- ali vodno telo ne bo doseglo DES zaradi hidromorfoloških sprememb?
- ali je vodno telo močno spremenjeno zaradi fizičnih sprememb, ki so posledica človekove aktivnosti?

Preglednica 1: Seznam UVT v prvi določitvi VTPV v Sloveniji

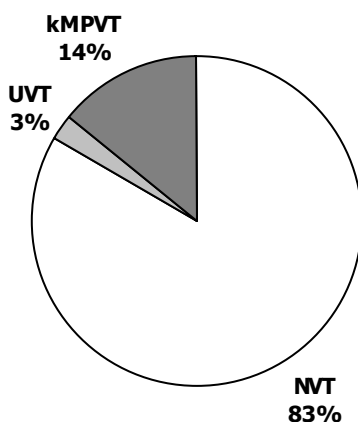
N_{VTPV}	koda VTPV	povodje ali porečje	vodno telo	ime UVT
31	SI14912VT	Sava	Gruberjev prekop	UVT Gruberjev prekop
39	SI1624VT	Sava	Paka	UVT Velenjsko jezero
90	SI35172VT	Drava	Kanal HE Zlatoličje	UVT Kanal HE Zlatoličje
97	SI378VT	Drava	Kanal HE Formin	UVT Kanal HE Formin

Vir: Uradni list RS, 2005

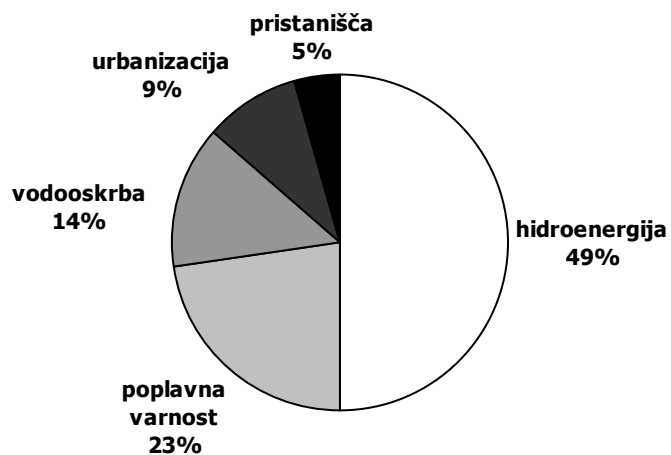
Preglednica 2: Seznam kMPVT v prvi določitvi VTPV v Sloveniji

N_{VTPV}	koda VTPV	povodje ali porečje	vodno telo	ime kMPVT
3	SI111VT7	Sava	Sava Dolinka	kMPVT zadrževalnik HE Moste
33	SI14VT93	Sava	Ljubljanica	kMPVT Mestna Ljubljana
42	SI1668VT	Sava	Koprivnica	kMPVT zadrževalnik Šmartinsko jezero
45	SI168VT3	Sava	Ločnica, Drobniški p.	kMPVT zadrževalnik Slivniško jezero
69	SI1VT170	Sava	Sava	kMPVT Sava Mavčiče – Medvode
73	SI1VT713	Sava	Sava	kMPVT Sava Vrhovo – Boštanj
99	SI38VT34	Drava	Pesnica, Jareninski p., Vukovski p.	kMPVT Perniško jezero
101	SI3VT197	Drava	Drava	kMPVT Drava mejni odsek z Avstrijo
102	SI3VT359	Drava	Drava	kMPVT Drava Dravograd – Maribor
103	SI3VT5171	Drava	Drava	kMPVT Drava Maribor – Ptuj
104	SI3VT5172	Drava	Drava	kMPVT zadrževalnik Ptujsko jezero
105	SI3VT930	Drava	Drava	kMPVT Drava Ptuj – Ormož
106	SI3VT950	Drava	Drava	kMPVT zadrževalnik Ormoško jezero
107	SI3VT970	Drava	Drava	kMPVT Drava zadrževalnik Ormoško jezero – Središče ob Dravi
110	SI434VT52	Mura	Ščavnica	kMPVT zadrževalnik Gajševsko jezero
119	SI442VT12	Mura	Ledava	kMPVT zadrževalnik Ledavsko jezero
128	SI5212VT1	Jadranske reke	Klivnik	kMPVT zadrževalnik Klivnik
130	SI5212VT3	Jadranske reke	Molja	kMPVT zadrževalnik Mola
137	SI5VT3	Jadranske reke	Morje	kMPVT Morje Koprski zaliv
140	SI5VT6	Jadranske reke	Morje	kMPVT Škocjanski zatok
147	SI64804VT	Soča	Vogršček	kMPVT zadrževalnik Vogršček
155	SI6VT330	Soča	Soča	kMPVT Soča Soške elektrarne

Vir: Uradni list RS, 2005

Graf 1: Deleži VT, UVT in kMPVT v določitvi vodnih teles površinskih voda (Uradni list RS, 2005)

Graf 2: Posebne rabe na kMPVT (IzVRS, 2004 d)

Karta 1: UVT in KMPVT v prvi določitvi VTPV slovenske hidrografske mreže
(kartografija: mag. Gregor Sluga, IzVRS 2005)

5. PRIMERJAVA S POSTOPKI IN REZULTATI V DRUGIH DRŽAVAH ČLANICAH EU

Prvi rezultati analize in pregleda poročil držav članic EU na področju določitve kMPVT kažejo, da so bile v procesu prve določitve strokovne smernice CIS (CIS WG 2.2, 2002; CIS WG 2.2, 2003) uporabljene v vseh državah članicah, da je bil torej širše uporabljen tudi delovni model za določitev hidromorfoloških obremenitev in vplivov, pri čemer pa je velik delež strokovnih odločitev slonel na ekspertni presoji, kar se kaže tudi za delo v prihodnje. Vsi, ki so sodelovali v procesu prve določitve VTPV, torej tudi kMPVT, se namreč soočamo s pomanjkanjem podatkov, predvsem pa bazičnih in aplikativnih raziskav oziroma iz njih izvirajočega znanja s področja povezav med hidrologijo in morfologijo, se posebej pa s področja povezav med vodno ekologijo in stanjem hidromorfoloških elementov povoršinskih voda.

Proces določitve kMPVT je tako v vseh državah članicah EU temeljil na enotnem konceptu, to je na določitvi kMPVT iz skupine VTPV s hidromorfološkim tveganjem, ki je bila določena po enotnem postopku D (»driver« ali gonilna sila) – P (»pressure« ali obremenitev) – S (»state« ali stanje) – I (»impact« ali vpliv) – R (»response« ali reakcija). Ob tem so bile kot gonilne sile največkrat obravnavane rabe kmetijstvo, industrializacija, plovba in urbanizacija. Preglednica 3 prikazuje deleže kMPVT v prvih določitvah VTPV v nekaterih izmed držav članic EU.

Preglednica 3: Deleži kMPVT v prvih določitvah VTPV v nekaterih državah članicah EU

država	delež kMPVT v prvi določitvi VTPV
Irska	1 %
Portugalska	8 %
Škotska	10 %
Slovenija	14 %
Nemčija	30 %
Anglija in Wales	50 %

Vir: Bizjak in Gabrijelčič, 2005

6. DOLOČITVENI TEST MPVT 4 (3) (a) – OBNOVITVENI UKREPI ZA DOSEGANJE DES

Z določitvenim testom 4 (3) (a) skušamo opredeliti obnovitvene ukrepe – spremembe v obstoječi rabi, ki pripomorejo k doseganju okoljskega cilja DES – in ugotoviti potencialne neugodne vplive obnovitvenih ukrepov na rabo in širše okolje. Ključna vprašanja, na katera skušamo odgovoriti v prvi polovici določitvenega testa, so:

- ali so fizične spremembe povezane z rabo?
- ali bi imeli obnovitveni ukrepi pomembne neugodne vplive na rabo?
- ali bi imeli obnovitveni ukrepi pomembne neugodne vplive na širše okolje?

Korak 7.1: Določitev obnovitvenih ukrepov za doseganje DES

V prvem koraku določitvenega testa je potrebno opredeliti tiste hidromorfološke spremembe ali obnovitvene ukrepe, ki bi lahko vodile do okoljskega cilja DES. Pri tem je potrebno upoštevati, da so vodna telesa podvržena neprestanim antropogenim pritiskom ter temu primerno izbrati oziroma opredeliti najprimernejše obnovitvene ukrepe. Tako lahko opredelimo npr.:

- ukrepe kot spremembo hidromorfologije vodnega telesa (npr. spreminjanje fizičnih sprememb vodnega telesa, kreiranje habitatov itd.);
- ukrepe za izboljšanje fizikalno-kemijskega stanja vodnega telesa;
- neposredne ukrepe za izboljšanje biološkega stanja (npr. manipulacija ribjega zaroda, sajenje makrofitov itd.).

Hidromorfološke spremembe za doseganje okoljskega cilja DES segajo od ukrepov za zmanjšanje vplivov na okolje, nastalih zaradi fizičnih sprememb vodnega telesa (npr. povečanje vodnih količin v strugi po odvzemu vode; izgradnja ribjih stez itd.), do popolnih odstranitvev rabe oziroma infrastrukture ali drugih gradbenih objektov, ki povzročajo fizično spremembo vodnega telesa.

Ukrepi morajo biti natančno opredeljeni (kvantificirani). Hkrati je potrebno podati oceno, ali bo ukrep oziroma paket ukrepov pripomogel k okoljskemu cilju DES, ki ga je potrebo v skladu s členom 4 (1) Vodne direktive doseči do leta 2015, oziroma, v izjemnih primeru poslabšanj stanj, v skladu s členom 4 (4), do leta 2021 ali 2027.

Korak 7.2: Presoja pomembnih neugodnih vplivov obnovitvenih ukrepov na posebno rabo

Obnovitvene ukrepe, določene v prejšnjem koraku določitvenega testa MPVT, je potrebno analizirati z vidika vseh njihovih možnih vplivov na posebno rabo. Presoja pomembnih neugodnih vplivov obnovitvenih ukrepov izvajamo samo na tistih vodnih telesih, kjer fizična sprememba posledica aktualne in ne historične rabe.

V kolikor na vodnem telesu, na katerem prvotna raba oziroma razlog za fizično spremembo vodnega telesa ne obstajata več, obstaja pa nova raba, se vplive presoja na novo rabo (npr. opuščeni zadrževalnik pitne vode, na katerem se je razvila rekreacija).

Kot neugodne vplive opredeljujemo tiste vplive obnovitvenih ukrepov, ki zmanjšujejo uspešnost, zmogljivosti ali delovanje pomembnih dejavnosti (npr. poplavna varnost, rekreacija) ali produkcijo (npr. električna energija). V presoji neugodnih vplivov obnovitvenih ukrepov na posebno rabo je poleg ekonomskega vidika pomemben tudi socialni, ne pa tudi zmožnost uporabnika ali nosilca posebne rabe za plačilo stroškov obnovitvenih ukrepov in analiza nesorazmernosti stroškov.

Pomembnost neugodnih vplivov se razlikuje glede na analizirane sektorje, hkrati pa je odvisna tudi od socio-ekonomskih prioritete države članice (Republike Slovenije). Pomemben neugoden vpliv je tisti, ki povzroča opazne spremembe na posebni rabi oziroma so posledice vpliva večje kot kratkoročna spremenljivost zmogljivosti posebne rabe (npr. proizvodnja električne energije, raven poplavne varnosti, količina pitne vode itd.). Vplive lahko presojamo na ravneh vodnega telesa, skupine vodnih teles, regionalno, na nivoju vodnih območij ali na nivoju države.

Korak 7.3: Presoja pomembnih neugodnih vplivov obnovitvenih ukrepov na širše okolje

S presojami neugodnih vplivov obnovitvenih ukrepov na širše okolje želimo preveriti, ali ne bodo ukrepi, potrebni za doseganje okoljskega cilja DES, hkrati z ugodnimi vplivi na vodno okolje povzročili okoljske probleme na drugih delih ali sestavinah okolja. Širše okolje opredeljujemo s posameznimi deli, z naravnim okoljem in družbenim okoljem, vključno z arheologijo, dediščino, krajino in geomorfologijo. Tako lahko npr.:

- z obnovo poplavnega območja vodotoka povzročimo spremembo krajine in biodiverzitete, ki sta se razvili v območju v letih aktivne rabe;
- z odstranitvijo jezov povzročimo izgubo mokrišča, ki se je razvilo ob zadrževalniku;
- z odstranitvijo nekdanje rabe, npr. mlina in pripadajočih ureditev v strugi vodotoka, prizadane vrednote kulturne dediščine itd.

Glede na določila člena 4 (8) in 4 (9) Vodne direktive morajo biti obnovitveni ukrepi v skladu z obstoječo evropsko okoljsko zakonodajo. Če so kMPVT ali del kMPVT ali skupina kMPVT in pripadajoče mokrišče ali mokrišča v območju, določenem z habitatno ali ptičjo direktivo, morajo biti zahteve in določila teh upoštevane pri upravljanju s temi vodnimi telesi. Obnovitveni ukrepi, ki bi prišli v navzkrižje z zahtevami in določili omenjenih direktiv, bi torej imeli pomemben neugoden vpliv na širše okolje.

Presoja pomembnih neugodnih vplivov obnovitvenih ukrepov na širše okolje mora obsegati tudi primerjavo pomena z obnovitvenimi ukrepi predvidenega izboljšanja stanja vodnega okolja glede na vpliv obnovitvenih ukrepov na okolje. V tem pogledu ni smiselno, da bi bil obsežen program za izboljšanje stanja v regiji (npr. izboljšanje možnosti za migracijo rib na zelo dolgih odsekih ali delih reke ali celo na povodju ali porečju z odstranitvami jezov) onemogočen zaradi relativno majhne okoljske škode, npr. osušitve mokrišča, nastalega v območju jezov oziroma zajezene vode.

Časovni okvir presoje vplivov obnovitvenih ukrepov na posebno rabo ali širše okolje je obdobje do leta 2015. V primeru, da rezultati presoje pokažejo potencialne negativne vplive obnovitvenih ukrepov na posebno rabo in širše okolje, je potrebno časovni okvir presoje podaljšati do leta 2021 oziroma do leta 2027.

7. DOLOČITVENI TEST MPVT 4 (3) (b) – DRUGI NAČINI ZA DOSEGANJE KORISTNIH CILJEV

Z določitenim testom 4 (3) (b) presojava, ali obstajajo drugi načini – premestitev posebne rabe na drugo vodno telo ali nadomestitev obstoječe posebne rabe z drugimi možnostmi, sredstvi in tehnologijami – za doseganje koristnih ciljev, ki jih sicer zagotavljamo z rabo, zaradi katere so potrebne fizične spremembe vodnega okolja. Ključna vprašanja, na katera skušamo odgovoriti v drugi polovici določitenega testa, so:

- *ali obstajajo drugi načini za doseganje koristnih ciljev?*
- *ali so drugi načini tehnično izvedljivi?*
- *ali so drugi načini okoljsko boljša opcija?*
- *ali so drugi načini nesorazmerno dragi?*
- *ali bodo drugi načini pripomogli k doseganju DES?*

Vodna telesa, na katerih je presoja potrdila, da obstajajo drugi načini za doseganje koristnih ciljev, ki so tehnično izvedljivi, so okoljsko boljša opcija, niso nesorazmerno dragi in da bodo pripomogli k doseganju DES, ne morejo biti določena kot MPVT.

Korak 8.1: Določitev drugih načinov za doseganje koristnih ciljev

V postopku določanja drugih načinov za doseganje koristnih ciljev je potrebno preveriti možnosti z dveh vidikov:

- premestitev posebne rabe na drugo vodno telo (npr. koncentriranje hidroenergetske rabe), kjer bo povzročala manjšo okoljsko škodo;
- nadomestitev posebne rabe z alternativno opcijo za doseganje koristnih ciljev posebne rabe (npr. nadomestitev hidroenergetske rabe z drugimi načini pridobivanja električne energije; nadomestitev dolvodnih tehnocentričnih protipoplavnih shem z bolj naturocentričnimi gorvodnimi obnovami poplavnih površin).

Ob tem je potrebno poudariti, da je predmet presoje lahko tudi le delna premestitev ali nadomestitev posebne rabe, ki ne bi nujno popolnoma pripomogla k doseganju okoljskega cilja DES.

Korak 8.2: Presoja tehnične izvedljivosti drugih načinov

Tehnična izvedljivost je pomemben del presoje drugih načinov, saj tehnično neizvedljivih opcij ni smiselno presojati z vidika okoljskih vplivov in analize stroškov in koristi. Presoja tehnične izvedljivosti obsega praktične, tehnične in inženirske vidike realizacije drugih načinov, ne obsega pa presoje sorazmernosti stroškov. V nekaterih primerih in okoliščinah je izvedljivost drugih načinov primerno presojati tudi s socialnega vidika. V kolikor bi socialni vidik oviral možnost izvedbe drugih načinov, je to potrebno podrobno navesti in razložiti v načrtu upravljanja z vodami na vodnem območju.

Korak 8.3: Presoja drugih načinov kot boljše okoljske opcije

Namen presoje drugih načinov kot boljše okoljske opcije je preveriti, ali so predlagani načini boljša okoljska opcija in z realizacijo teh ne bomo povzročili okoljske škode drugje v prostoru ali na drugem segmentu okolja. Presoja je torej podobna presoji vplivov obnovitvenih ukrepov na širše okolje v Določitenem testu MPVT 4 (3) (a). Pri izvedbi presoje je potrebno upoštevati:

- prilagoditev izbora segmentov okolja, na katere bi drugi načini potencialno lahko vplivali – upoštevanje segmentov širšega okolja iz Določitenega testa MPVT 4 (3) (a);
- določitev vplivnega območja presoje drugih načinov kot boljše okoljske opcije – lokalno, regionalno, vplivno območje vodnega območja, državno ali mednarodno vplivno območje, pri čemer je priporočljivo vplive razumeti najprej na lokalni ravni, nato pa v širih vplivnih območjih (npr. povečanje deleža alternativnih virov energije (sonce, veter) in okoljske posledice; povečanje emisije CO₂ iz novih termoelektrarn ali postavitve novega jedrskega reaktorja kot nadomestilo za hidroelektrarne itd.).

Korak 8.4: Presoja sorazmernosti stroškov za izvedbo drugih načinov

Druge načine, ki so tehnično izvedljivi in so argumentirano okoljsko boljša opcija, je potrebno presoditi še z vidika sorazmernosti stroškov. Pri tem je pomembno, da se upoštevajo do leta 2027 verjetni ali načrtovani stroški kapitala, povezani z rabo. Določilo velja predvsem za inženirsko in infrastrukturno zahtevne rabe, ki so povezane z rednimi vzdrževalnimi deli, zamenjavami ali nadgradnjami. S temi stroški je potrebno primerjati dodatne (mejne) stroške (stroški, ki nastanejo s proizvodnjo dodatno proizvedene enote produkta (elektrinska energija, pitna voda, itd.) in nam pomagajo odgovoriti na

vprašanje koliko stane proizvodnja le-te) in koristi drugih načinov za doseg koristnih ciljev oziroma drugih načinov. Priporočljivi možnosti za presojo sorazmernosti stroškov sta:

- primerjava stroškov drugih načinov;
- primerjava skupnih stroškov in koristi.

Primerjava stroškovnih alternativ

Nesorazmerni stroški se lahko določijo na podlagi ocene dodatnih oziroma mejnih stroškov in vplivov na okolje »drugih načinov«. Domnevamo da bodo koristi obstoječe posebne rabe in drugih načinov enake. Pri primerjavi naj bi bili upoštevani naslednji elementi:

- za dejansko stanje oziroma posebno rabo: obratovalni stroški in stroški vzdrževanja ter stroški kapitala za potrebne zamenjave, ki vključujejo stroške investicij in obresti;
- za druge načine: stroški kapitala (vključujejo stroške investicij in obresti), obratovalni stroški in stroški vzdrževanja in seveda možne predvidene koristi, kot rezultat ekonomskih sprememb (zmanjšanje kmetijske produkcije zaradi ponovne vzpostavitve zadrževalnih območij kot drugih načinov za zagotavljanje poplavne varnosti).

Primerjava celotnih stroškov in koristi

Nesorazmerni stroški se lahko določijo s primerjavo celotnih stroškov in koristi obstoječih fizičnih sprememb vodnega telesa in drugih načinov za doseganje koristnih ciljev. Pri tej oceni gre za primerjavo družbene koristi fizičnih sprememb vodnega telesa z drugimi načini. Glavni elementi, ki naj bi bili upoštevani pri oceni so:

- stroški, ki so navedeni pod točko a);
- koristi posebne rabe in
- koristi drugih načinov, posebno koristi pridobljene zaradi izboljšanja ekološkega stanja (npr. ribištvo, rekreacija itd.).

V primerjalni presoji vplivov je potrebno torej upoštevati obstoječo posebno rabo in druge načine za doseganje koristnih ciljev. Pri tem je tudi z vidika potencialnega financiranja potrebno analizirati tako ekonomske in okoljske vplive najboljših razoložljivih tehnik, ki so običajno uporabljene za vsako vrsto sprememb. Po oceni stroškov in koristi posebne rabe in drugih načinov je potrebno presoditi, v kakšnem razmerju so stroški in koristi. Velja, da so stroški nesorazmerni, kadar so bistveno višji od koristi, kar je odvisno od pripravljenosti države članice za investiranje.

Korak 8.5: Presoja drugih načinov z vidika doseganja DES

V kolikor presoja drugi načinov pokaže, da z realizacijo teh okoljski cilj DES ne bo dosežen, lahko vodno telo (kMPVT) določimo kot MPVT. V kolikor pa presoja pokaže, da lahko z realizacijo drugih načinov na vodnem telesu (kMPVT) dosežemo okoljski cilj DES, vodno telo (kMPVT) ne more biti določeno kot MPVT.

Ob tem je potrebno opozoriti na možne izjeme, v katerih drugi načini pomenijo sicer le delno nadomestitev ali premestitev posebne rabe, so pa kljub temu okoljsko boljša opcija, npr.:

- če je vodno telo fizično modificirano z dvema posebnima rabama, druge načine za doseganje koristnih ciljev pa je možno doseči samo za eno izmed rab, preostala raba pa za doseganje koristnih ciljev še vedno potrebuje fizične spremembe vodnega telesa, ki pa preprečujejo doseganje okoljskega cilja DES;
- če je vodno telo fizično modificirano z eno posebno rabo, za katero smo sicer opredelili druge načine, a lahko z njimi le delno dosežemo koristne cilje, hkrati pa le delno okoljski cilji DES.

Taki primeri drugih načinov kot okoljsko boljših opcij, ki sicer le delno omogočajo doseganje okoljskega cilja DES, morajo biti navedeni kot del programov ukrepov v načrtih upravljanja z vodami.

Drugi načini z vidika nadomestitve ali premestitve posebne rabe morajo omogočiti obnovo vodnih teles do leta 2015, v (izjemnih) primerih poslabšanj stanj pa do 2021 ali najkasneje do 2027. Ker je časovna omejenost pomemben dejavnik presoje tehnične izvedljivosti in presoje sorazmernosti stroškov drugih načinov, morajo biti le ti prvenstveno presojani s teh dveh vidikov, in sicer najprej za obdobje do leta 2015. V kolikor presoje pokažejo, da v obdobju do leta 2015 drugi načini za doseganje koristnih ciljev tehnično niso izvedljivi oziroma so v tem roku njihovi stroški nesorazmerno visoki, se presoja izvedljivosti in stroškov izvede še za obdobje do leta 2021 ali do leta 2027.

Korak 9: Določitev MPVT in UVT v letu 2008

Vodno telo lahko določimo kot MPVT, če je bilo testirano z določitvenim testom MPVT 4 (3) (a) in 4 (3) (b). Kljub temu se lahko država članica po izvedbi določitvenega testa še vedno odloči, ali bo testirano vodno telo določila kot MPVT ali ne. Vsekakor velja, da v kolikor ni pomembnih negativnih vplivov na posebno rabo ali širše okolje, ali pa obstajajo drugi načini za doseganje koristnih ciljev, vodno telo ne more biti določeno kot MPVT.

Prav tako velja, da država članica lahko določi vodno telo kot UVT. Na vodnih telesih, ki jih je ustvaril človek na območjih, kjer vode pred tem ni bilo, torej ne bo nujno potrebno izvajati določitvenega testa. Predvsem to velja za starejša UVT, ki so deležna zanemarljivih ali nikakršnih pritiskov in so s časom in naravno sukcesijo postala zelo podobna naravnim vodnim telesom. V takih primerih UVT je sprejemljivo, da je okoljski cilj DES in ne DEP.

Za določitev UVT velja, da se določitveni test MPVT 4 (3) (a) izvaja v omejeni obliki, kot določitev omilitvenih ukrepov za doseganje DEP v smislu vplivov le teh na širše okolje (UVT so pač vodna telesa, nastala na območjih, kjer prej vode ni bilo, torej bi bilo določanje obnovitvenih ukrepov nesmisel). Določitveni test MPVT 4 (3) (b) pa se pri določanju UVT izvaja kot presoja, ali obstajajo drugi načini za doseganje ciljev, ki jim je sicer namenjen UVT.

8. PRIPOROČENE METODE ZA IZVAJANJE DOLOČITVENEGA TESTA MPVT

Glede na opravilno zahtevnost določitvenega testa MPVT, predstavljenega v shemi 2, ter glede na število kMPVT, ki jih bo potrebno presojati z določitvenim testom, je pomembno, da so metode dela enostavne, nezahtevne, hitre, torej pragmatične. Zaradi poenostavitve in zmanjšanja količine dela je prav tako dobrodošlo, da se kMPVT združujejo v skupine. Ob tem velja poudariti, da je združevanje kMPVT priporočeno le, če zahtevajo podobno stopnjo presoje (npr. združevanje kMPVT, ki so evidentno fizično spremenjena z kMPVT, ki zahtevajo detilne raziskave, ni primerno).

Pri izbiri delovnih postopkov in metod izvedbe določitvenega testa MPVT je pomembno, da so prilagojeni procesu odločevanja v testu tudi v smislu aktivnega sodelovanja javnosti v procesu načrtovanja. Priporočene metode dela so:

- opisne ali kvalitativne metode za primere, kjer je stanje vodnega telesa evidentno in podrobnejše analize niso potrebne ali v primerih, ko okoljski ali socialni vplivi ne morejo biti kvantificirani;
- osnovna kvantitativna merila za presojo vplivov ali koristi za primere, ko je potreben opis relativnih sprememb (npr. redukcija koristnega cilja posebne rabe v odstotkih), ki omogočajo primerjave med sektorji ali znotraj sektorja;
- benchmark (primerjalne) informacije za primere, kjer so možne standardne analize stroškov in / ali koristi, običajno stroškov za posamezen omilitveni ukrep ali kot stroškovna učinkovitost;
- poglobljene metode za ekonomske presoje za primere, kjer je potrebna aplikacija enostavnih ali kompleksnih analitičnih orodij, tako za enostavne primere kakor za primere, ki zahtevajo velike investicije (CIS WG 2.2, 2002).

9. EKOLOŠKI POTENCIAL IN POROČANJE ZA MPVT IN UVT

DEP (dober ekološki potencial) je okoljski cilj za MPVT in UVT in je manj strog (alternativen) cilj kot DES, saj dovoljuje oziroma predvideva vplive tistih fizičnih sprememb na stanje površinske vode, ki so nujne za:

- izvajanje posebne rabe ali
- preprečevanje neugodnih vplivov na širše okolje (CIS, 2002).

Ker ekološki potencial MPVT in UVT najbolj določajo hidromorfološke razmere (nastale zaradi antropogenih fizičnih vplivov), je v postopku določanja MEP (maksimalnega ekološkega potenciala) najprej potrebno določiti hidromorfološke razmere ali hidromorfološko stanje vodnega telesa v razmerah MEP. Opozoriti velja, da stanje hidromorfoloških kakovostnih elementov v razmerah MEP niso enaki ali podobni historičnim hidromorfološkim razmeram ali stanju vodnega telesa pred antropogenimi fizičnimi spremembami. Predvsem velja, da so hidromorfološke razmere MEP razmere, ki bi obstajale, če bi bili izvedeni vsi hidromorfološki omilitveni ukrepi za zagotovitev MEP, pri čemer:

- omilitveni ukrepi ne bi imeli neugodnih vplivov na obratovanje in vzdrževanje posebne rabe;
- bili pa bi najboljša rešitev za izboljšanje ekološkega problema vodnega ekosistema, povzročena zaradi obratovanja in vzdrževanja posebne rabe.

Hidromorfološko stanje MPVT ali UVT v razmerah DEP pa mora omogočati doseganje razmer DEP za biološke kakovostne elemente. To pomeni, da bo potrebno poglobljeno raziskati in določiti stanje za DEP primernih hidromorfoloških razmer, še posebno z vidika tistih bioloških kakovostnih elementov, ki so občutljivi na hidromorfološke spremembe. Podatke, potrebne za določitev vrednosti hidromorfoloških in ostalih kakovostnih elementov v razmerah DEP, bomo med ostalimi viri pridobili in določili tudi na osnovi analiz podatkov, pridobljenih iz MPVT ali UVT najbolj primerljivega vodnega telesa v smislu kategorije, tipa in ostalih značilnosti. V koliko najbolj primerljivo vodno telo ne bo obstajalo, bo potrebno podatke pridobiti in prirediti iz vodnih teles, ki so potencialno primerljiva z MPVT ali UVT (CIS WG 2.2, 2002).

Za potrebe poročanja in klasifikacije ekološkega potenciala MPVT in UVT bo potrebno razviti sistem monitoringa, namenjenega ocenjevanju trenutnih vrednosti bioloških kakovostnih elementov v MPVT in UVT in njihovih vrednosti pri MEP. Razmerje vrednosti bo kot razmerje ekološke kakovosti uporabljeno za klasifikacijo ekološkega potenciala MPVT in UVT. Klasificiranje ekološkega potenciala temelji na stopnji antropogeni oddaljenosti MPVT ali UVT od MEP vrednosti bioloških kakovostnih elementov:

- dober in višji ekološki potencial (majhna odstopanja od MEP vrednosti za biološke kakovostne elemente; vrednosti fizikalno kemijskih kakovostnih elementov zagotavljajo funkcioniranje ekosistema; sintetični in nesintetični polutanti ne presegajo okoljskih kakovostnih standardov po določenih Priloge V Vodne direktive);
- zmerno ekološki potencial (zmerna odstopanja od MEP vrednosti za biološke kakovostne elemente);
- reven ekološki potencial (večja odstopanja od MEP vrednosti za biološke kakovostne elemente);
- slab ekološki potencial (velika odstopanja od MEP vrednosti za biološke kakovostne elemente) (CIS WG 2.2, 2002).

10. PROGRAMI UKREPOV

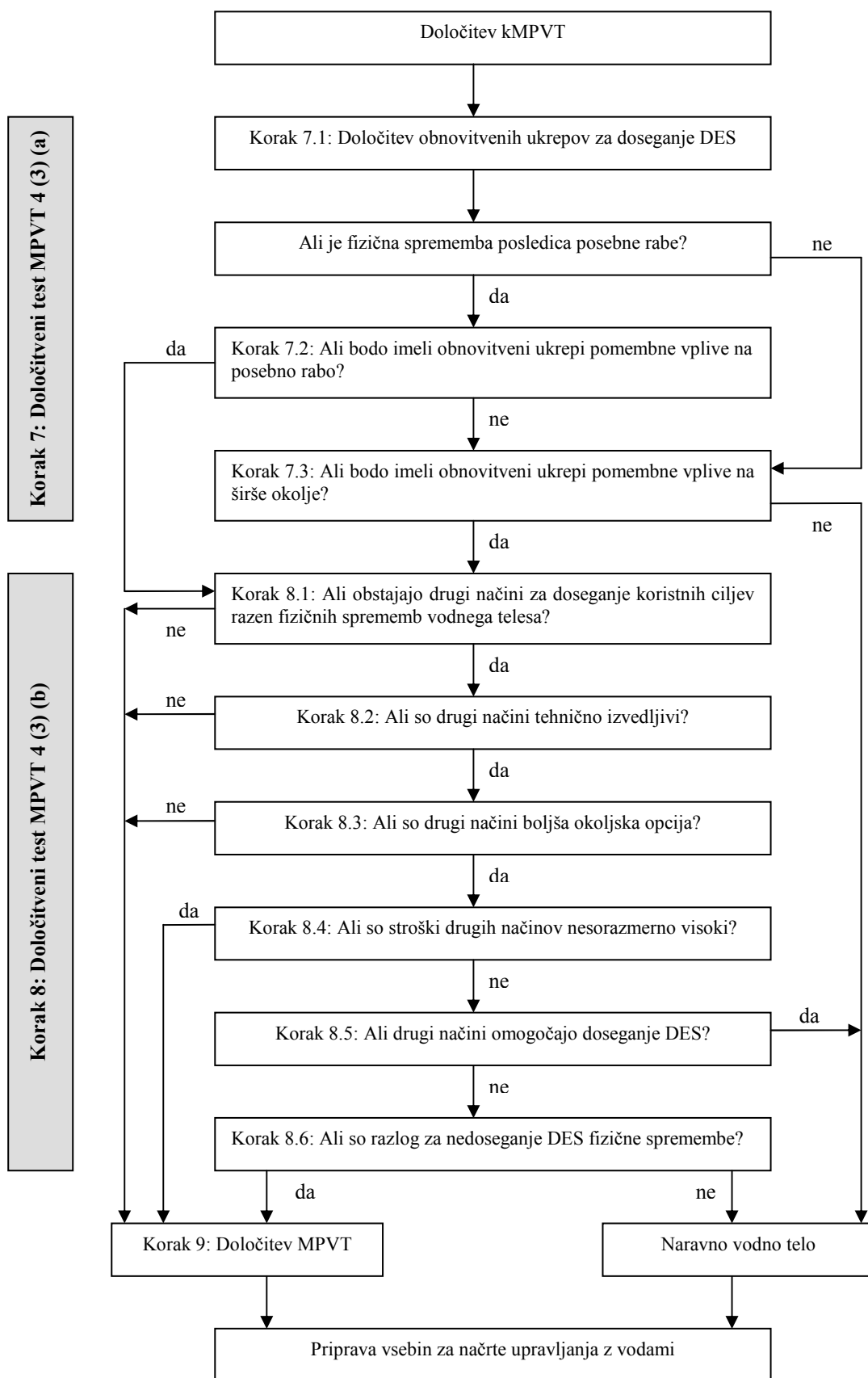
V kolikor bomo na osnovi rezultatov monitoringa na MPVT in UVT ugotovili, da verjetno ne bodo dosegla okoljskega cilja DEP, bomo morali za take primere MPVT in UVT določiti program ukrepov za izboljšanje ekološkega potenciala oziroma doseganje okoljskega cilja DEP do leta 2015. Programe ukrepov oziroma kombinacije ukrepov bomo morali seveda oblikovati ekološki problematiki posameznega vodnega telesa primerno in jih zapisati v načrte upravljanja z vodami (torej že 2008), predsem pa jih bomo določili na osnovi analize stroškov in koristi ter tehnične izvedljivosti. Programe ukrepov bo potrebno izdelati v sodelovanju oziroma konsenzu z deležniki posebnih rab kot plačniki realizacije programov ukrepov. Ukrepi naj bi bili vsebinsko in stroškovno primerni z obeh vidikov, tako z ekološkega kot z vidika posebne rabe.

Prve programe ukrepov bomo oblikovali s pomočjo najboljših razpoložljivih znanj, presoj in tehnik aplikacije, kasnejše pa na osnovi rezultatov prvih in z novimi pridobljenimi znanji (ne nazadnje se tako hidromorfološki kot biološki procesi na spremembe odzivajo z readaptacijo, ki seveda potrebuje čas).

11. PODALJŠANJE ROKOV OKOLJSKIH CILJEV IN MANJ STROGI OKOLJSKI CILJI

V primeru, da bi okoljski cilj DEP na MPVT ali UVT do leta 2015 tehnično neizvedljiv ali bi za realizacijo ukrepov potreboval nesorazmerno visoka sredstva, lahko države članice v skladu s členom 4 (4) Vodne direktive za take primere vodnih teles pod pogoji, ki jih določa Vodna direktiva podaljšajo roke za doseganje okoljskega cilja do 2021 ali najkasneje do 2027. Pri tem lahko zadnji rok ogrozijo le naravne razmere. V skladu s členom 4 (5) pa si lahko države članice na takih vodnih telesih prizadevajo doseči tudi manj stroge okoljske cilje, a ponovno samo pod pogoji, ki jih določa Vodna direktiva.

Schema 2: Določitev test MPVT 4 (3) a in 4 (3) b

Vir: CIS, 2003

12. kMPVT IN UVT V PRVEM NAČRTOVALSKEM OBDOBJU (do 2009)

Za vodna telesa, ki smo jih v prvi določitvi VTPV opredelili kot kMPVT, moramo v prvem načrtovalskem obdobju do decembra leta 2008 (da bi torej za potrebe sodelovanja in posvetovanja z javnostmi omogočili enoletno javno objavo osnutkov načrtov upravljanja z vodami do uradnih načrtov, ki morajo biti sprejeti leta 2009) izvesti določiten test MPVT (ali pa tudi ne, če se tako odloči država članica), določitev razmer DEP in analizo možnosti, da vodna telesa ne bodo dosegla okoljskega cilja DEP do leta 2015. Za vodna telesa, določena kot UVT, moramo v prvem načrtovalskem obdobju določiti razmere DEP in izdelati analizo možnosti, da vodna telesa ne bodo dosegla okoljskega cilja DEP do leta 2015.

V primeru, da bi obstajala možnost, da vodna telesa ne bodo dosegla okoljskega cilja do 2015, bo potrebno za prvi načrt upravljanja z vodami izdelati program ukrepov ali pa primerno uveljaviti odstopanja od relevantnega okoljskega cilja, v primeru MPVT in UVT torej DEP.

13. MPVT IN UVT V NASLEDNJIH NAČRTOVALSKIH OBDOBJIH (2009–2015; 2015–2021, 2021–2027 itd.)

13.1. Opis značilnosti vodnih območij v naslednjih načrtovalskih obdobjih

V opisu značilnosti vodnih območij v drugem načrtovalskem obdobju bo pomemben del pripadel pregledu podatkov monitoringa, na osnovi katerih naj bi leta 2013 določili ekološko stanje ali potencial vodnih teles. Na osnovi podatkov monitoringa in rezultatov presoje ekološkega stanja ali potenciala vodnih teles bomo preverili tudi členitev vodnih teles iz prve določitve VTPV (Uradni list RS, 2005) in jo po potrebi tudi primerno modificirali oziroma prilagodili (vodna telesa bomo po potrebi nadalje členili ali pa jih združevali). V drugem načrtovalskem obdobju pričakujemo tudi pridobitev novih znanj, tehnik, predvsem pa podatkov, ki bodo pripomogli k zanesljivejši presoji možnosti, da vodna telesa ne bodo dosegla primerne okoljskega cilja (DES ali DEP) do leta 2015 oziroma do kasnejših rokov.

13.2. Določiten test MPVT v naslednjih načrtovalskih obdobjih

V naslednjih načrtovalskih obdobjih bomo določiten test izvajali v treh primerih:

- za vodna telesa, ki v prvem načrtovalskem obdobju pomotoma niso bila določena kot MPVT ali UVT;
- za vodna telesa, na katerih smo povzročili fizične spremembe po prvem načrtovalskem obdobju in smo za njih zato v prvem načrtovalskem obdobju uveljavljali odstopanja od okoljskega cilja DES po določilih člena 4 (7) Vodne direktive;
- kot del presoj na obstoječih MPVT in UVT, ali so se okoliščine na teh vodnih telesih od določitve leta 2009 spremenile ali ne, ki se morajo izvesti vsakih 6 let (predvsem v primerih, če bi se v obdobju od leta 2009 spremenile tehnične značilnosti posebne rabe ali če bi posebna raba prenehala ali če bi se posebna raba spremenila ali če bi obstajali možni obnovitveni ukrepi, ki ne bi več slabšalno vplivali na posebno rabo ali širše okolje ali če bi obstajali drugi načini za doseganje koristnih ciljev, ki bi bili tehnično izvedljivi in stroškovno sprejemljivi) in bodo torej vsakokrat tudi del načrta za upravljanje z vodami.

V naslednjih načrtovalskih obdobjih lahko torej glede na rezultate monitoringa vodnih teles ali glede na zgoraj navedene okoliščine obstoječa MPVT in UVT prerazporedimo v vodna telesa z okoljskim ciljem DES ali pa določimo nova MPVT in UVT.

13.3. Pregled vrednosti MEP in GEP v naslednjih načrtovalskih obdobjih

Podobno kakor status MPVT ali UVT bomo v naslednjih načrtovalskih obdobjih, torej vsakih 6 let, morali preverjati vrednosti kakovostnih elementov za DEP kot ciljno stanje MPVT in UVT, logično pa tudi vrednosti kakovostnih elementov za DES.

14. NAČRTOVANA POSEBNA RABA IN STATUS MPVT

V primerih načrtovane posebne rabe (posebne rabe, ki je že npr. predmet upravnih postopkov ali načrtovanja in bo realizirana po letu 2009) bo potrebno v skladu s členom 4 (4) Vodne direktive EU uveljavljati odstopanja od okoljskega cilja DES, ki pa so možna zgolj pod pogoji, naštetimi v omenjenem členu (npr. predvidena hidroelektrarna bo na vodnem telesu, ki trenutno ima DES, povzročila poslabšanje ekološkega stanja iz DES na ekološki potencial DEP pod pogoji, ki jim omilitveni ukrepi morajo zadostiti).

15. MPVT V ZAŠČITENIH ALI ZAVAROVANIH OBMOČJIH

V procesu izvajanja določitvenega testa MPVT in določanja programa ukrepov za doseganje okoljskega cilja DEP na MPVT in UVT, bodo morale države članice podrobneje pregledati sopojavljanje takih vodnih teles oziroma območij Vodne direktive ter območij, zavarovanih ali varovanih po kateri drugi direktivi EU (podobno velja tudi za primere »naravnih« vodnih teles, za katere je določen okoljski cilj DES). Po določilih člena 4 (8) Vodne direktive morajo države članice EU namreč zagotoviti konsistentnost implementacije določil Vodne direktive z implementacijo določil ostalih direktiv EU (npr. Habitatna direktiva 92 / 43 / EEC, Ptičja direktiva (79 / 409 / EEC itd.). V primeru prekrivanja območij večih direktiv je potrebno upoštevati strožja izmed določil oziroma slediti zahtevnejšim izmed ciljev. Tako mora določitev MEP zagotoviti, da je doseganje okoljskega cilja DEP združljivo z doseganjem ciljev ostalih direktiv. Napr. omilitveni ukrepi za doseganje hidromorfoloških razmer MEP morajo vsebovati ali upoštevati potrebe tistih vrst flore, favne in habitatov, za katere so v omenjenih direktivah določeni okoljski cilji (CIS WG 2.2, 2002).

16. SODELOVANJE JAVNOSTI

Sodoben in poenoten način upravljanja z vodami, ki ga v državah članicah EU uveljavlja Vodna direktiva (14. člen, obveščanje in posvetovanje z javnostjo), v Sloveniji pa tudi Zakon o vodah (ZV-1) (Uradni list RS, 2002) (58. člen, Sodelovanje javnosti), predvideva tesno sodelovanje okoljske uprave in vseh predvsem relevantnih, ne zgolj zainteresiranih javnosti na področjih načrtovalskih opravil na vodnih območjih, porečjih ali povodjih ter vodnih telesih (vključno z MPVT). Javnosti namreč združujejo celoten obseg aktualnih ali potencialnih pritiskov na vodna telesa, ne glede na njihov ekonomski, rekreacijski, vodno upravljaski, naravovarstveni ali kak drug interes. Bolje kot opredelimo oziroma identificiramo javnosti (ali deležnike), bolje bo potekal in boljše rezultate bo imel proces sodelovanja. Ta se mora v državah članicah začeti 2006 oziroma 3 leta pred sprejetjem prvih načrtov upravljanja z vodami na vodnih območjih leta 2009, uporaba sodobnih tehnik mediacije in orodij sodelovanja javnosti ter elektronskih medijev pa je seveda samoumevna.

Okoljska uprava mora pri tem odigrati pomembno vlogo kot iniciator sodelovanja med državno upravo, stroko, uporabniki ter okoljsko civilno iniciativo. Vsi subjekti participacije pa bodo morali v procesu vodnega načrtovanja sprejeti soodgovornost do okolja oziroma do vode kot medija sodelovanja, v katerem bodo zelo pomembno vlogo odigrale vrednote okoljske etike. Izvajanje procesa MPVT v obdobju do leta 2009 ni pri tem nikakršna izjema, prej nasprotno.

Prav tako je treba v procesu evropskega vodnega načrtovanja poudariti pomen prekomejnega sodelovanja na področju voda, ne samo že uveljavljenega državno upravnega (npr. bilateralne komisije), temveč tudi poglobljenega strokovnega, prav tako pa tudi sodelovanja civilnih iniciativ oziroma nevladnih okoljskih organizacij. Stroka, prav tako pa civilna iniciativa se v evropskem prostoru na nivoju velikih povodij in porečij že povezujejo v strokovne in nevladne mednarodne mreže, ekspertne in delovne skupine.

17. KOMENTAR

Določitveni test MPVT mora biti izveden do javne obravnave osnutkov načrtov upravljanja voda na vodnih območjih leta 2008 in objave načrtov leta 2009. Po določitvi VTPV (Uradni list RS, 2005) imamo v Sloveniji 22 kMPVT, a lahko število v obdobju do 2008 še naraste ali pade, glede na stanje bioloških kakovostnih elementov na kMPVT in na tistih vodnih telesih, ki smo jih fizično spremenili za potrebe

doseganja korisotnih ciljev posebne rabe. Pri tem prav tako ni zanemarljivo dejstvo, da bomo določitev VT na vodotokih s prispevno površino 10-100 km² šele začeli izvajati.

Zaradi obsežnosti opravil v določitvenem testu, povečanja učinkovitosti in zmanjšanja količine dela lahko določitveni test izvajamo na skupinah kMPVT, a le, če so si značilnosti kMPVT podobne in je razlog za znatno spremenjene morfološke in hidrološke lastnosti kMPVT ista ali enaka raba.

Izvedba določitvenega testa na kMPVT opcijaska. Npr. v primerih, da obstoječe inženirske strukture na kMPVT, ki zagotavljajo delovanje in vzdrževanje posebne rabe, ne bi predstavljale nujno tudi najboljše okoljske tehnike oziroma so bile izvedene v obobjih, ko boljše okoljske tehnične rešitve še niso bile znane, lahko izboljšamo stanje bioloških kakovostnih elementov brez neugodnih vplivov na delovanje ali vzdrževanje posebne rabe, razen seveda kratkotrajnih. V primerih pa, da posebna raba ne obstaja več, bi lahko inženirske strukture tudi odstranili in kot okoljski cilj vodnega telesa določili DES. Prav tako so seveda možne tudi spremembe okoljske politike in programov sektorjev posebnih rab. V vsakem primeru pa bo pri izbiri obnovitvenih ukrepov na vodnih telesih in omilitvenih ukrepov na MPVT ali drugih načinov za doseganje korisornih ciljev ključnega pomena analiza stroškov in koristi.

Potrebna bo izdelava informacijskega sistema za podporo transparentnega sistema odločanja in vključevanja deležnikov (pri določitvenem testu MPVT npr. deležniki posebnih rab kot plačniki stroškov realizacije programov ukrepov in druge zainteresirane javnosti), ki je nujen za implementacijo Vodne direktive EU. Programi ukrepov, načrti upravljanja in drugi dokumenti morajo biti predstavljeni in na voljo javnim obravnavam deležnikom v procesu načrtovanja in vsem ostalim zainteresiranim javnostim. Pri tem je smiselno uporabljati vsa razpoložljiva elektronska orodja, predvsem pa seveda medmrežje.

Izvajanje testa MPVT in določitev kMPVT ali drugega vodnega telesa kot MPVT je torej neke vrste iskanje »optimalne reke«. Ta naj bi iz vseh možnih vidikov sodobne družbe, npr. industrije, kmetijstva, prometa, rekreacije, proizvodnje električne energije, zagotavljanja pitne vode in drugih razvojnih dejavnosti ter nenazadnje seveda naravovarstva, s trajnostnimi rešitvami zadovoljila pričakovanja sodobnega človeka, ta pa ji bo kot protiuslugo nudil ekološko priložnost.

18. VIRI IN LITERATURA

- Bizjak, A., Vodopivec, N. (2003). *Vodna telesa površinskih voda – pregled evropskih in slovenskih pravnih določil ter nekatera strokovna izhodišča za določanje vodnih teles*, Zbornik 14. Mišičevega vodarskega dne, Maribor, 2003, str. 20–26
- Bizjak, A. (2004 a). *Prva določitev umetnih in močno preoblikovanih vodnih teles*, vmesno poročilo, Inštitut za vode Republike Slovenije, Ljubljana, 19 str.
- Bizjak, A. (2004 b). *Strokovni predlog temeljne določitve vodnih teles površinskih voda*, Zbornik 15. Mišičevega vodarskega dne, Maribor, 2004, str. 54–62
- Bizjak, A., Gabrijelčič, E. (2005) *Povzetki delavnice »European Workshop: WFD AND HYDROMORPHOLOGY, Prague 2005*, Poročilo, Inštitut za vode Republike Slovenije, Ljubljana, 29 str.
- CIS WG 2.2 (2002). *Guidance document on identification and designation of heavily modified and artificial water bodies*, CIS Working Group 2.2, december 2002, 117 str.
- CIS WG 2.2 (2003). *Toolbox on identification and designation of artificial and heavily modified water bodies*, Ecologic, CIS Working Group 2.2, januar 2003, 163 str.
- CIS (2003). *Identification of water bodies, Horizontal guidance document on the application of the term »water body« in the context of the Water Framework Directive*, CIS, januar 2003, 21 str.
- Ecologic (2004). *Identification and designation of heavily modified water bodies (HMWB) in the Danube River Basin*, International Workshop Background Note, Ecologic, Insitute for International and European Environmental Policy, Berlin, 14 str.
- IzVRS (2004 a). *Določitev vodnih teles površinskih voda: a) reke, jezera*, naloga 10, poročilo, Inštitut za vode Republike Slovenije, Ljubljana, 44 str.
- IzVRS (2004 b). *Predlog morebitnega združevanja VTPV v skupine*, Naloga 11, poročilo, Inštitut za vode Republike Slovenije, Ljubljana, 44 str.
- IzVRS (2004 c). *Predlog poimenovanja VTPV*, Naloga 12, poročilo, Inštitut za vode Republike Slovenije, Ljubljana, 44 str.
- IzVRS (2004 d). *Določitev umetnih vodnih teles in prva opredelitev močno preoblikovanih vodnih teles*, Naloga 14 poročilo, Inštitut za vode Republike Slovenije, Ljubljana, 87 str.

-
- IzVRS (2004 e). *Evidenca pomembnih hidromorfoloških obremenitev površinskih voda*, Naloga 19, poročilo, Inštitut za vode Republike Slovenije, Ljubljana, 46 str.
- Kampa, E., Hansen, W. (2004). *Heavily Modified Water Bodies, Synthesis of 34 Case Studies in Europe*, Springer, Berlin Heidelberg, 321 str.
- RS MOP (2005). *Izvajanje Vodne direktive na vodnem območju Donave*, poročilo RS MOP, Ljubljana
- RS MOP (2005). *Izvajanje Vodne direktive na vodnem območju Jadranskega morja*, poročilo RS MOP, Ljubljana
- The European Parliament and the Council (2000). *Directive of the European Parliament and of the Council establishing a framework for Community action in the field of water policy*, Bruselj, 18. julij 2000, 62 str., 11 dodatkov
- Uradni list RS (2002). *Zakon o vodah (ZV – 1)*, Uradni list RS 67 / 02, str. 7648–7680, Ljubljana
- Uradni list RS (2003). *Pravilnik o metodologiji za določanje vodnih teles površinskih voda*, Uradni list RS 65 / 03, str. 10089–10096, Ljubljana
- Uradni list RS (2005). *Pravilnik o določitvi in razvrstitvi vodnih teles površinskih voda*, Uradni list RS 63 / 2005, Ljubljana
- VGI d.o.o. (2002). *Kategorizacija pomembnejših slovenskih vodotokov po naravovarstvenem pomenu*, Poročilo Vodnogospodarskega inštituta, C-274, Ljubljana.